

TARTIŞMA /GÖZLEM VE GÖRÜŞLER

HEKİM EYLEMLİLİKLERİNE DAİR*

Önder ERGÖNÜL**, Tolga ERSOY**, Yavuz ÜÇKUYU**

Bizler, mesleki sorunlarımızın toplumsal sorunlardan ayrılamayacağını bilen ve bunun pratiğini çeşitli grup ve platformlarda gösteren hekimler olarak, meslek örgütümüzün içinde yer aldığı güncel pratiklere dair görüşlerimizi toz duman arasında olsak da ortaya koymak istedik. Görüşlerimizi açık olarak paylaşmanın, örgütsel kültürümüzü ve mirasımızı güçlendireceğini düşünüyoruz.

Başlarken belirtmeliyiz ki, üzerinde yer aldığımız miras; cezaevleri sürecinde en doğru ve onurlu tutumu göstermiştir. Cezaevleri süreci, TTB gibi bir örgüte ihtiyacımız olduğunu bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Üzerinde yer aldığımız mirasın kolektif tutumu ve refleksleri, mirasımıza olan inanç ve güvenimizi tazelemiştir. Bu ayndır; ancak kolektif tutum ve reflekslerin varlığı bütünü kendisinde sorunlar olmadığı anlamına gelmemelidir. Mirasımız, siyasal hekim hareketinin pratiklerinde yeniden üretilmeli ve denetlenmelidir. İleride daha güçlü birliktelikler, siyasal hekim hareketinde sıçramalar ancak böyle gerçekleştirilebilir.

Bu yazı, Türk Tabipleri Birliği tarafından yaz aylarında hazırlanan "TTB Hekimlerin Mali Haklarının İyileştirilmesine Yönelik Öncelikli Yasa Tasarısı Önerileri" eksenli, düşünsel/pratik açılımlar (Hekim Eylemlilikleri) üzerine görüş ve eleştirilerimizi aktarmak ve paylaşmakla kendini sınırlamaktadır.

Burada hekim eylemliliklerinden kastedilen, Türk Tabipleri Birliği (TTB) tarafından yaz aylarında hazırlanan "TTB Hekimlerin Mali Haklarının İyileştirilmesine Yönelik Öncelikli Yasa Tasarısı Önerileri" (TTB Hekimlerin Mali Haklarının İyileştirilmesine Yönelik Öncelikli Yasa Tasarısı önerileri yazının bundan sonrasında "Öneri Paketi" olarak kullanılacak) eksen alınarak oluşturulan "Yasa Tasarısı'nın" 1 Kasım'da oylanması, 22 Kasım'da Meclis'te Grubu Bulunan Siyasi Partilerin Grup Başkanvekilleriyle Görüşülmesi ve "Görüşme" sırasında çeşitli illerde gerçekleşen uyarı eylemi; 28 Kasım'da yine birkaç ilde gerçekleştirilen toplu nöbet, 29 Kasım'da TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda Sağlık Bakanlığı bütçesi ile ilgili görüşmelere TTB Merkez Konseyi'nin izleyici olarak katılımı ve TTB Merkez Konseyi'nin süreçle ilgili 30 Kasım tarihli basın açıklamasıdır. Yine burada, Ankara Tabip Odası'nın (ATO), Sağlık Bakanı Osman Durmuş'u 6 Kasım'da oy sandığı ile ziyaret ederek "Öneri Paketi"

konusunda Bakan'ın desteğinin alındığı ifadesi/eylemi de "hekim eylemlilikleri" kasti içine dahil edilmiştir.

Yazıda "Öneri Paketi" ve öneri paketi doğrultusunda oluşturulan siyaset ve pratikler, esas olarak Ankara özelinde çözümlenmeye çalışılacaktır. Böyle bir yöntem izleniyor olmasında, sürece diğer tabip odalarının katılım düzeyi ve siyaseti konusunda çözümlenme için veri eksikliği yanında, Ankara özelinin hekim hareketinin izlediği siyasal ve pratik süreçler için geleneksel olarak bütünü yansıttığı hatta pek çok noktada belirlediği gerçeği etkili olmuştur.

"Hekim Eylemlilikleri"ne dair belirtilmesi gereken ilk şey, bu eylemlilikleri ortaya çıkaran düşünsel ve pratik açılımların; Ankara'da bir süredir yaşanmakta olan ve son Ankara Tabip Odası ve Türk Tabipleri Birliği seçimlerinde daha net olarak ikiye bölmelene siyasal hareketinin yönetime gelen bölmesinin ürünü olduğudur. "Hekim Eylemlilikleri"ne dair kendine özel bu yorumun, siyasi/ideolojik arkaplanını Ankara Tabip Odası ve TTB Merkez Konseyi seçimlerine yansıyan tartışma sürecinde izlemek mümkündür. Burada her iki bölmenin siyasal,ideolojik ve pratik farklılıklarının saptanması yazının ağırlıklı konusu değildir. Yine de belli riskleri, olası eksiklikleri göze alarak, en azından "Hekim Eylemlilikleri"ni görülen biçimiyle açığa çıkaran bu özel yorumun, temel kalkış noktalarını ortaya koymaya çalışmak konuyla ilgili görüş ve eleştirilerimizin anlaşılabilirliğini kolaylaştırıcaktır.

"Hekim Eylemlilikleri"nin bu biçimine giden yolda, taban inisiyatif görüşü başta olmak üzere, dar meslekçilik, profesyonizm, pragmatizm, yönetim, sivil toplumculuk, aşamacılık, teknisizm gibi görüşlerin şu ya da bu ölçüde ağırlık/yönelim kazanması önemli rol oynamıştır. Yaşadığımız son "Hekim Eylemlilikleri"nde bu siyasal ve ideolojik bakışın etkisini/belirlenimini görmek mümkündür.

Taban inisiyatif; dar meslekçi, profesyonist, yönetimsel, sivil toplumcu, aşamacı, teknisist eğilimlerin merkeze taşınmasında bir araç olarak kullanılmaktadır. Kullanıldığı biçimiyle taban inisiyatif, siyaset/pratik üretimini tümüyle merkezi yapılardan alarak, merkezi tabanın basit bir görüntüsüne indirgemeyi önermektedir. Merkezin önbelirlenmesinden sakınılan taban; bu durumda egemen siyaset ve ideolojinin üstbelirlenimi etkisiyle hareket edecektir. Merkez-taban arasına yerleştirilen bu ikilik, alana egemen ideoloji ve siyaseti taşımakta, bundan sonra ise "kaçınıldığı" söylenen merkez belirlenimi, taban inisiyatifini savunanlar tarafından daha yoğun olarak

* Sağlık Toplum ve Siyaset Dergisi'nin Ocak 2001 sayısında yayımlanmıştır.

**Toplumcu Hekimler adına kaleme alınmıştır.

kullanılmaya başlanmaktadır. Ortada, utangaç söylemlerin "taban böyle istiyor" biçiminde, kendini rasyonalize ederek harekete geçişi durumu vardır.

Yanlı anlamalara ve yorumlara yol açmamak için, parentezle, ATO ve TTB seçimlerinde daha net olarak bölmelenen siyasal hekim hareketinin bu yazı/ değerlendirme sahiplerinin içinde bulunduğu bölmesinin, kendini "oluşum" halinde bir grup olarak gördüğünün belirtilmesi yerinde olacaktır. İkinci altının çizilmesi yerinde olacak olan nokta, "oluşum" halindeki grubun; içinde bulunduğu siyasal hekim hareketinin mirasına sahip çıkan, sahiplendiği mirası ilerletici yönde çözmeye çalışan, kendini kopuşçu olarak görmeyen, sürekliliğin kendisini de vareden yanlarını koruyarak yeniden üreten bir yönelimle davrandığıdır. Ek olarak, gereksinimi duyulan hekim hareketinin yeniden üretilebilmesi için, varsa siyasal iddiası olan eğilim ve yönelimlerin kendilerini ifade ederek netleşmelerin sağlanmasının zorunlu olduğudur.

Yazının temel konusunu oluşturan, yakın dönemde yaşadığımız ve halen yaşıyor olduğumuz; "Öneri Paketi" eksenli ortaya çıkan düşünsel/pratik sürece ilişkin görüş ve eleştirilerimizi bir kaç başlıkta toplamak olasıdır:

Her şeyden önce tarih, yalnızca gerçekleşen ve gerçekleştirilenlerden ibaret değildir. Varolan eğilim ve yönelimlerin ve bunların ortaya çıkardığı biçimlerin ele alınmadığı bir tarih anlayışı son derece eksiktir. Eğilim ve yönelimlerin henüz olgun biçimleriyle görünmeden ortaya konulabilmesi, örgütlü olmanın, örgüt olmanın sorumluluğu ve gerekliliğidir. Her örgütlü/toplumsal pratik, onu ortaya çıkaran düşüncenin eğilim ve yönelimlerinin belirlenimini taşır. Eleştiri ve görüşlerimize bu perspektifle bakılmalıdır.

1-"Hekim Eylemlikleri"nde temel eksenini oluşturan "Öneri Paketi", sağlık çalışanları düzeyinde bile kapsayıcı olmayan, sadece hekimlerin ücret artışı ve özlük haklarına ilişkin düzenlemeler içeren, dar meslekçi, profesyonist, pragmatist bir görüşü yansıtmaktadır. Dar meslekçi, profesyonist, pragmatist çıkışlar, çıkışlarını rasyonalize edebilmek için "önce bizim sorunlarımız çözülmeye başlasın, gerisi arkadan gelecektir" türü bir söylem kullanılır. Kapitalizm bu tür çıkışları talepleri emek-gücünün bütünü üzerinde baskı yaratmak için karşılamaktadır.

Sağlık emek-gücü içerisinde dar meslekçi, profesyonist çıkış olanağı bulunan tek meslek grubunun hekimlik olmasıyla, "Hekim Eylemlikleri"ndeki çıkış içeriğinin birleştirilmesinin, emek-gücünün bütünü üzerinde bu yönüyle kapitalist baskı araçlarının işletilebilmesi için zemin yarattığı görülmelidir. Mirası üzerinde yer aldığımız, siyasal hekim hareketinin bu tür bir zemin yaratması olasılığını kabul etmemiz/ eleştirmememiz mümkün değildir.

TTB tarafından 30 Kasım'da yayınlanan basın açıklamasında yer alan "Bütçe sunusunda Sağlık Bakanı'nın da belirttiği gibi Türk Tabipleri Birliği ve hekimler kendilerine yakışır bir biçimde eylemlerini gerçekleştirmektedir. Hekimler de Sağlık Bakanı'nın

görevini yapmasını beklemektedir. Bu kadar haklı bir meseleyi savunup ikna etmek, gerçekleştirilemeyecek bir iş değildir. Sağlık Bakanı 23 Haziran 1999'da TTB Merkez Konseyi'nce kendisine verilen ve son olarak Ekim ayında güncellenerek iletilen yasa tasarısı tekliflerinin gereğini yapmalıdır" ifadeleri çok açık dar meslekçi ve profesyonist bir bakışı yansıtmaktadır.

Vurgulanması gereken bir diğer nokta, sağlık emek-gücü içerisinde dar meslekçi, profesyonist çıkış olanağı bulunan hekimliğin sürüklendiği bu son çıkışın, kapitalizmin dönemsiz olarak içinde bulunduğu daralma koşulları nedeniyle karşılanmasının da çok zor görüldüğüdür. Olasılıkla bu çıkışın sonucu en fazla "bir parmak bal" olabilecek; ancak sağlık çalışanları üzerinde siyasal, ideolojik ve örgütsel tahribatları ağır olacaktır.

Tahribatın en kötü biçimi hekimleri diğer sağlık emek-gücü içerisinde çok özel bir yere yerleştiren, ücret ve çalışma biçimleri farklılaşmalarının yaratılmasıdır. Yine olasılıkla bu tür bir yönelim; hekimlerin sınıfsal konumundaki dikey hareketlenmeyi daha da belirginleştirerek, hekimlerin bütünlüklü davranmalarını iyice zorlaştıracaktır.

2-Genel toplumsal eylemliliklerin beklendiği dönemlerde, emekçilerin arasında rekabet yaratacak pratiklerden kaçınmak gerekir. Kuşkusuz genel toplumsal eylemlilik beklentisinin olmadığı dönemlerde, emekçilerin şu ya da bu kısmının kendi özel koşullarının yarattığı birikimlerin düşünsel/eylemlilik ifadesinin toplumsal eylemliliklerin bütünü üzerinde başlatıcı/ateşleyici rolü olabilir. Ancak "Hekim Eylemlilikleri"ni başlatıcı/ateşleyici olarak değerlendirmek bir kaç nedenle olanak dışıdır.

Öncelikle, Hükümetin emekçilerin taleplerine ilişkin yaklaşımlarını çok önceden açıklamış olmaları, IMF ile yürütülen görüşmeler, KESK başta olmak üzere çok daha kapsayıcı örgütlerin neredeyse eylem takvimini belirlemiş olmaları; bütçe görüşmeleri, kamu çalışanlarının ücretlerinin biçimlenmesinin Kasım-Aralık aylarında geleneksel olarak emekçi eylemliliklerine yol açması gibi faktörler dolayısıyla kuvvetli bir genel toplumsal eylemlilik beklentisi oluşmuş durumdaydı. Hatta, daha ileri gidilerek "toplumsal eylemlilikler üzerinde Türkiye Kamu-Sen daha belirleyici olabilir mi?" endişelerinin iletildiği bir tartışma ortamı bulunuyordu.

TTB'nin "Öneri Paketi" genel toplumsal eylemlilik beklentisinin yüksek olduğu bir dönemde, hareketin bütününe taleplerini öne çıkarmak yerine, talepleri hekim ücretlerine daraltan bir yaklaşımdır. Mirası üzerinde yer aldığımız siyasal hekim hareketinin, genel toplumsal eylemlilikler döneminde kendi mesleki çıkarlarını aşan bir bütünsellik içinde, toplumsal/siyasal talepleri öne çıkarması gerekirdi. Genel toplumsal eylemlilikler dönemi, emekçilerin şu ya da bu kesiminin isteklerinin karşılanması ile değil, emekçilerin bütününe taleplerinin karşılanması/ karşılanmaması ile sonlanır/siyasallaşır. Tersine tutum kendini hem emekçi sınıftan izole eder, hem de emekçiler arasında rekabet yoluyla bütünlüğün zedelenmesiyle sonuçlanır.

3-Sermayenin yapısal düzenlemeler içinde bulunduğu dönemindeki emekçi taleplerinin, temel olarak "nasıl karşılanacağı?", "hangi yöntemle karşılanacağı?" sorularını yanıtlaması zorunluluğu vardır. Yoksa talepler, kapitalist yapısal düzenlemelerin aracı durumuna getirilebilir.

Kapitalizmin yapısal düzenleme içinde olmadığı dönemlerde kuşkusuz emekçi taleplerinin nasıl ve hangi yöntemle karşılanacağı sorularının az çok bir karşılığı bulunmaktadır. Örneğin, 1980 öncesi dönemde sadece hekim ücretlerinin artırılması ile ilgili bir talebin nereden karşılanacağına ilişkin az çok ortak bir anlama söz konusudur. O da genel bütçedir.

İçinde bulunduğumuz koşullar, kapitalizmin 30 yıldır süregelen yapısal değişiklikleri (özelleştirme, özerkleştirme, döner sermaye, işletmeleştirme, yönetilen rekabet vb) nedeni ile iletilen taleplerin soruları karşılıksız bırakması ciddi sorunlara yol açar. Yine örneğin, hekim ücretlerinin artırılması talebi için, sistem döner sermaye kurulmasını, özelleştirmeleri, genel bütçeyi vb gibi işaret edebilir. Bu nedenle kapitalist yapılanma dönemlerinde özlük hakları, ücret artışı gibi taleplerin mutlak anlamda bir bütünlüğe bağlanması zorunluluğu vardır.

Böyle yapılmazsa ne olur? Olacaklar bellidir. Örneğin, TTB'nin "Öneri Paketi" çerçevesinde ağırlıklı yeri bulunan ve medyanın şaşırtıcı ölçüde ilgi ve desteğini alan 22 Kasım Eylemi sonrasında CNN Tv kanalında Mehmet Ali Birand'ın "Manşet" adlı programına katılan eski Sağlık Bakanı Halil İbrahim Özsoy, hekim eylemlerine destek verdiğini "içim kan ağlıyor" ifadelerini de ekleyerek iletmıştır. Eski Bakan'ın "Öneri Paketi"nin yerine getirilmesi için önerdiği çözümler, hekimlerin 657 sayılı Yasa kapsamından çıkartılarak sözleşmeli çalıştırılmaları, "Sağlık Sandığı"nın kurulması, özelleştirmelerin hızlandırılması ve döner sermaye gelirlerinin artırılması yönünde değişikliklere gidilmesidir.

Sağlık Bakanı Osman Durmuş'da "Hekim Eylemlilikleri"ni yapısal değişikliklere gerekçe olarak kullanmış ve somut adımını "Döner Sermayeler Yasası Değişiklikleri"nde gördüğümüz; sağlık alanını tümüyle piyasa koşullarına terk etmeyi gündeme getirmiştir.

TTB -üzerinde yer aldığı mirasla birlikte- her iki Bakan'ın önerdiği yapısal değişiklikleri reddettiği ve önerilen yapısal değişikliklere karşı alternatiflerini üretebildiği için TTB'dir. Öyleyse, TTB'nin 30 Kasım'daki Basın Açıklaması'ndaki "1-Hekimler ve diğer sağlık çalışanlarının büyük bir özen, titizlik, ısrar ve kararlılıkla yürüttükleri etkinlikler sonuçlarını vermeye başlamıştır. Eylemlerin de etkisiyle hekim ve diğer sağlık çalışanlarının haklılıkları herkes tarafından teslim edilmektedir. 2-Yine söz konusu eylemler sayesinde Sağlık Bakanı tekliflerimizden farklı bir metni Maliye Bakanı'na imzalatılabildiği" ifadeleri ne anlama gelmektedir. Burada, Sağlık Bakanı'nın Maliye Bakanı'na imzalatıldığı metin, "Döner Sermaye Yasasında Değişiklik İçeren" metindir. "Hekim Eylemlilikleri" sürecinin bu tür "taçlandırılmalarını" kabul etmemiz/eleştirmememiz mümkün değildir.

4-TTB'nin "Öneri Paketi"ni son derece siyasal bir çıkışla, döner sermayeler yoluyla sağlık alanının tümüyle piyasalaştırılması yönünde kullanmak isteyen Sağlık Bakanlığı'nın döner sermayeye ilişkin düzenlemeleri özellikle hekim tabanının bir kesimi tarafından ilgi ve destek görmüş durumdadır. Bu kesim, döner sermaye uygulamasının başlatılması için "iş bırakma", "boykot" dahil her türlü eyleme açık olduğu görüntüsünü vermektedir. Liderleri olarak da Sağlık Bakanı'nı görmektedirler. TTB'nin "Öneri Paketi"nin içeriği tabanda böyle bir kesimi harekete geçirmiş görünmektedir.

Burada merkez ile taban arasına yerleştirilen doğal olmayan ikiliğin açık sonuçlarını görmek mümkündür. Merkezi yapıların örgütün tamamına yönelik üzerinde yer/ yol alınabilecek bütünlüklü bir zemin tanımlama zorunluluğu vardır. Bu zorunluluktan "dayatma" çıkarılmamalıdır. Eğer bu durumda mutlaka bir dayatmadan söz edilecekse, o da merkezle taban arasına yerleştirilen bu ikiliğin arasındaki boşluğun, kapitalist siyaset ve ideolojik "dayatmalar" tarafından doldurulacağıdır.

5-Diyalog yoluyla çözümün en az ifade edileceği dönemler, kapitalizmin daralma dönemleridir. Buna rağmen son "Öneri Paketi" çerçevesinde görüşmelere çok özel bir önem verilmektedir. Buradaki sürdürülen diyalogların, sonuç alınmasının nesneliliğinin bulunmaması ölçüsünde, emekçilerin muhalefetini sürece yayararak etkisizleştiren bir durumun gerçekleşme olasılığı vardır. Yine, diyalogların emekçileri/üyeleri egemen siyaset ve ideolojinin açık manüplasyonlarına bırakan bir yanı vardır.

Bu durum, diyaloga konu olan taleplerin üzerine oturduğu bütünlüğün en doyurucu olduğu dönemlerde bile, egemen siyaset ve ideolojinin manüplasyonlarına çekinilerek her türlü diyaloga başından kapalılığı gerektirmez. Yalnızca, diyalogların her zaman bu tür riskler içerdiğinin bilinmesi yeterlidir ve yapılacak iş risklerin en aza indirilmesidir.

TTB'nin son "Öneri Paketi"nde ise durum epeyce farklıdır. "Öneri Paketi" belli bir bütünlüğün üzerine oturmadığı için, "Öneri paketi"nin içerdiği talepler, riskin yoğun olduğu bir biçimde diyaloga sürülmektedir. Sorun buradadır.

6-İş bırakma türü eylemlerde temel enerjik üyeler sendika çalışanlarıdır. Sendika çalışanlarının anlatmakta güçlük çekecekleri dar meslekçi talepler, eylemlerin alanını daraltacak, siyasallaştırılması ve toplumsallaştırılması zorlaştıracaktır.

Bizler, "Hekim Eylemlilikleri" sürecindeki siyasal/pratik süreçlerde temel aktör olarak rol oynayan siyasal hekim hareketinin ATO ve TTB yönetimindeki bölmesine ve hekim kamuoyuna, yukarıdaki görüş ve eleştirilerimizi aktarmayı toplumsal sorumluluk ve üzerinde oturduğumuz mirasa saygının gereği sayıyoruz. Üzerinde yer aldığımız miras, her koşulda kendini yeniden üretecektir. 05.01.2001